

Nagórki - Olsztyn

ul. Metalowa 5

woj. olsztyńskie

1376

ARCHIWUM
OŚRODKA OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9, tel. 628 48 41 w. 130

Nm nnn 1376

376 dep.
OTEKA
serwacji Zesp. Palac.-Ogrod.
owego w Warszawie

XIX W.

ok. 4	-	Dworek XIX-wieczny, garaże, szopy, kurniki.
-------	---	---

May just a suggestion: data i nr rejection iest

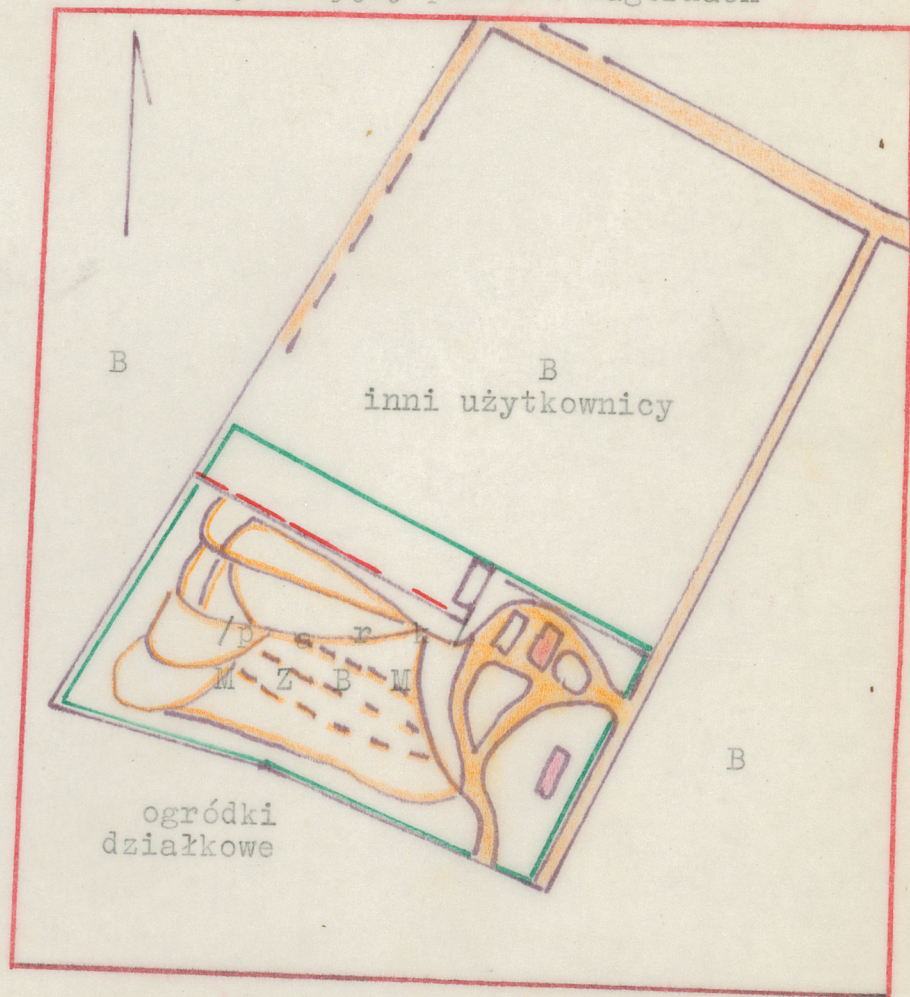
Dotychczas nie przeprowadzono żadnych remontów.

ARCHIWUM
OŚRODKA OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9, tel. 628 48 41 w. 130

Nv inw. 1376

Szkic sytuacyjny parku w Nagórkach

I. Krótka analiza historyczna

1. Ewolucja układu przestrzennego.

Nie odnaleziono materiałów archiwalnych, które pozwoliłyby na odtworzenie historii kształtowania się parku. Prawdopodobnie od początku miał on charakter parku krajobrazowego założonego w XIX wieku, o czym świadczy wiek drzewostanu.

2. Dawne plany.

Nie odnaleziono.

3. Źródła do dziejów parku.

Przy opracowywaniu korzystano z niemieckiej mapy topograficznej w skali 1:25000, która znajduje się w Wojewódzkim Archiwum Państwowym w Olsztynie.

II. Charakterystyka stanu istniejącego.

1. Układ przestrzenny.

Park położony jest w południowo-wschodniej części miasta - na peryferiach - przy ul. Metalowej. Od strony północno-wschodniej znajduje się osiedle mieszkaniowe Kolonia Mazurska, a od strony północnej w odległości około 0,5 km nowa dzielnica mieszkaniowa Spółdzielni Mieszkaniowej "Pojezierza". Teren parku obejmuje krawędź wysoczyzny morenowej pokrytej gliną zwałową opadającą w kierunku północno-zachodnim do dawnego jeziora, obecnie osuszonego i wykorzystanego na ogródki działkowe. Oba wymienione osiedla mieszkaniowe oraz niezabudowany teren od południowo-wschodu to obszar w/w wysoczyzny o wysokości bezwzględnej około 140-150 m z zagłębieniami terenowymi częściowo zabagnionymi z licznymi jeziorkami tzw. "oczkami". W bezpośrednim sąsiedztwie parku /od strony NE/ wysokość bezwzględna wyraża się wartością 140,1 m n.p.m., a płaszczyzna dawnego jeziora /teren od strony SW/ 106,4 m n.p.m., co tworzy znaczną deniwelację wartości prawie 33 m.

Park jest jedynym w najbliższej okolicy obszarem wysokiej zieleni. Dopiero w odległości 2 km na wschód, nad jeziorem Skanda o pow. 54 ha, znajduje się las o pow. około 0,5 km².

Bezpośrednie otoczenie przedstawia się następująco: od strony NE i E zabudowana ul. Metalowa, od strony W niezabudowana część, od SW ogródki działkowe, od strony SE teren niezabudowany.

Nezabudowany obecnie teren południa i południowego-wschodu w kierunku wsi Jaroty przeznaczony jest na duże osiedle mieszkaniowe "Jaroty", w którym ma zamieszkać kilkadziesiąt tysięcy mieszkańców.

Położony obecnie na peryferiach park w Nagórkach znajduje się w centrum kilku osiedli mieszkaniowych i dlatego też renowacja i zachowanie tego obiektu posiada szczególne znaczenie.

Założenie parkowe wkomponowane w rzeźbę terenu decydują o krajobrazowym charakterze obiektu. Kompozycja parku oparta jest na dwóch głównych alejach położonych na różnych wysokościach, które biegnąc półkoliście od pałacyku na skraj parku tworzą rodzaj amfiteatru opadającego w stronę dawnego jeziora. Obszar położony między alejami ukształtowany jest w 6 tarasów obsadzonych starymi drzewami owocowymi i krzewami zachowanymi jednak tylko fragmentarycznie. Z alei wyżej położonej roztacza się rozległy widok na teren osuszonego jeziora, który obecnie zajmują ogródki działkowe. Perpsektywy nie przesłaniają w tym miejscu wysokie drzewa, tarasy są bowiem obsadzone niskim jabłonią. Poniżej alei biegnącej bliżej działek zachował się ślad wąskiej ścieżki obsadzonej na niewielkim odcinku w części zachodniej szpalerem drzew. Na skraju tej części grupa dębów czerwonych odbiegająca pokrojem koron od innych gatunków. Dość strome zbocze w tym miejscu obsadzone jest lipami i klonami, przecina go alejka łącząca ścieżkę nad dawnym brzegiem jeziora z aleją na najwyższym tarasie. Wyżej od alei, w części północno-zachodniej na obszarze około 0,30 ha rośnie czysty drzewostan brzozy odgradzony od reszty parku siatką. Zgromadzono tam między drzewami rury i inne materiały budowlane. Aleja położona na krawędzi prowadzi do pałacyku. Do części południowo-wschodniej parku prowadzi aleja po stoku, która poza granicami parku przechodzi w drogę polną łączącą Nagórki z sąsiednimi Pozortami. Obszar między tą aleją a tarasami zajęty jest przez ogródki warzywne mieszkańców dworku. Najbardziej na wschód wysunięty fragment parku to stromy stok, na krawędzi którego stoi dawna wozownia. Po tym stoku prowadzi w dół alejka obsadzona w początkowym odcinku szpalerem drzew. Przed pałacykiem obszerny podjazd w kształcie okręgu, którego wnętrze zajmują dwa trawniki otoczone żywopłotem ze śnieguliczki, przedzielone aleką na osi głównego wejścia do pałacyku. Od strony

u ulicy i sąsiedniej posesji rosną pojedyncze drzewa, których zieleni podkreśla eklektyczno-secesyjny styl pałacyku. Park jest bardzo zaniedbany, na zapleczu pałacyku wybudowano garaże i barak mieszkalny. Smary i paliwo wyciekające z samochodów niszczą ściółkę i zatruwają korzenie drzew. W sąsiedztwie dworku postawiono szereg szpecących kurników i szopek, część drzew w parku wycięto i urządzono ogródki warzywne, których prymitywne ogrodzenia szpecą otoczenie. Do ich ogrodzenia wykorzystano też część oryginalnych elementów ogrodzenia parku od strony ulicy. Część parku w północno-zachodniej części oddzielono od reszty parku sitaką i należy ona do innego użytkownika.

2. Skrócona inwentaryzacja zieleni.

Na podstawie przybliżonego szacunku, drzewostan w parku przedstawia się następująco:

1/ Na powierzchni 0,30 ha:

brzoza 100% w wieku około 60 lat, o przeciętnej średnicy 21 cm i wysokości 20 m. Stopień zadrzewienia 05, Bonitacja siedliska II kl. Razem około 100 sztuk.

2/ Na powierzchni 0,50 ha:

świerk 40%, lipa 20%, klon 20%, jesion 20%, pojedynczo akacja i brzoza brodawkowata, dąb szypułkowy, wiek około 65 lat, o przeciętnej średnicy drzew 22 cm i 21 m wysokości. Stopień zadrzewienia 05, Bonitacja siedliska II klasy. Razem ok. 120 szt.

3/ Na powierzchni 0,20 ha:

Zapuszczony sad owocowy - przeważnie jabłonie około 20 sztuk.

4/ Na powierzchni 0,70 ha:

lipa 50%, klon 20%, jesion 20%, dąb 10%, pojedynczo akacja, modrzew, sosna, brzoza, wiąz. Wiek drzewostanu /80-100/90 lat, pojedynczo ponad 100 lat. Zadrzewienie 04. Bonitacja siedliska III kl. Przeciętna średnica drzewa 21 cm, wysokość 21 m. Razem około 140 sztuk.

Łącznie na powierzchni 4 ha rośnie około 420 sztuk drzew.

Z drzew starszych - klon zwyczajny 2 szt. o obw. 170 i 190 cm, lipa 1 szt. o obw. 130 cm, modrzew 1 szt. o obw. 140 cm, jesion 1 szt. o obw. 250 cm.

Z drzew obcych - sosna wejmutka 1 szt. o obw. 190 cm. daglezja 1 szt. o obw. 100 cm.

Z krzewów sporadycznie spotyka się leszczykę oraz przy

ścieżkach i alejach w dużej ilości śnieguliczkę białą i koralową, pojedynczo suchodrzew, bez czarny i koralowy, jarzębina i malina właściwa.

Runo zachwaszczone trawami oraz roślinami synantropijnymi, wśród których występują pokrzywa zwyczajna, mydlnica lekarska, jaskółcze ziele, tawnik pospolity, pięciornik gęsi, konieczyna biała, babka zwyczajna, krwawnik pospolity, łopian pajęczynowaty, perz właściwy, wiechlina roczna.

Należy opracować plan zagospodarowania parku. W odniesieniu do pielęgnacji drzewostanu w parku, należy usunąć przede wszystkim drzewa martwe, zaś w podrostach zachować dobrze wyrosnięte, które powinny uzupełnić przerzedzony drzewostan w parku. Odkryte miejsca w parku były przeznaczone na ozdobne trawniki, obecnie są tylko ślady po nich mocno zachwaszczone.

Park jest mocno zniszczony i drzewostan ulega dalszej dewastacji, o czym świadczą liczne pnie po niedawno ściętych drzewach.

Ponieważ teren parku jest dość stromym stokiem, stwierdzono w kilku miejscach daleko zaawansowaną erozję gleb. Miejsca narażone na erozję powinny być jak najszybciej zabudowane biologicznie przez nasadzenie właściwych gatunków drzew i krzewów.

3. Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego.

Mimo znacznej dewastacji założenia parkowe zachowały się. Wyraźnie są zaznaczone w terenie aleje i tarasy opadające w stronę dawnego jeziora, które osuszone zostało jeszcze przed wojną. Nie została zmieniona część położoną przed pałacem, natomiast na jego tyłach wybudowano garaże i barak mieszkalny, które zepsuły kompozycję tej części. 30% drzewostanu uległo zniszczeniu na skutek wycięcia pod zabudowę i ogródki warzywne. Granice parku w zasadzie nie zmieniły się, należy jednak uwzględnić fakt, że park rozparcelowano i znaczna jego część należy w chwili obecnej do innego użytkownika, który traktuje go jako składowisko materiałów budowlanych.

Zabudowania gospodarcze po drugiej stronie ulicy Metalowej są zrujnowane, zachowały się z nich jedynie stodoła oraz obora, których stan budzi poważne zastrzeżenia.

4. Rola obiektu w krajobrazie.

a/ zurbanizowanym.

Uwzględniając zarówno stan obecny jak też perspektywy rozwojowe tej części Olsztyna należy stwierdzić, że park w Nagórkach przedstawia dużą wartość jako jedyny w okolicy teren wysokiej zieleni. Po przeprowadzeniu niezbędnych prac renowacyjnych i porządkowych będzie on spełniać poważną rolę jako miejsce rekreacyjne mieszkańców sąsiednich osiedli mieszkaniowych. Znaczenie tego obiektu jest tym większe, że w pałacyku znajdującym się na terenie parku ma być urządzone muzeum przyrodnicze. Stwarza to możliwość zorganizowania ekspozycji na wolnym powietrzu w zakresie zagadnień geologicznych i botanicznych. W związku z programem przyszłej przyrodniczej placówki muzealnej nadano mu nieoficjalną nazwę "Parku Botaniczno-Geologicznego". Korzystne położenie na stromym, nasłonecznionym stoku opadającym w kierunku południowo-zachodnim stwarza możliwość urządzenia na terenie parku alpinarium, co zostało uwzględnione we wstępnym programie zagospodarowania tego obiektu.

b/ naturalnym

Z uwagi na położenie parku na stoku opadającym w kierunku dawnego jeziora wysoka zielen i krzewy spełniają rolę glebochronną zapobiegając w znacznym stopniu erozji. Miejsce to jest w dużym stopniu narażone na szkody spowodowane erozją. Świadczą o tym fragmenty pozbawione zwartego zadrzewienia i zakrzewienia z wyraźnie zaznaczającą się erozją, która atakuje stromy, spadzisty stok. Poza tym park jest miejscem lęgowym licznych gatunków ptaków gnieźdzących się w parku.

III. Wnioski dotyczące:

1. Granicy ochrony konserwatorskiej w zakresie:

a/ ochrony układu parku

zachować amfiteatralny układ parku z tarasami.

b/ ochrony ekologicznej

zachować cały zdrowy drzewostan w parku

c/ ochrony kompozycji widokowej

zachować perspektywę z górnego tarasu.

2. Ewentualnej zmiany dotychczasowego sposobu użytkowania całości parku i poszczególnych jego części.

Park położony w granicach przeszło stutysięcznego miasta między budującymi się nowymi dzielnicami mieszkaniowymi powinien spełniać rolę parku, a nie tylko służyć mieszkańcom dworku. Należy więc zlikwidować wszystkie szopy i kurniki, ogródki warzywne, a dworek przywrócić do dawnego stanu i zaadaptować go na cele kulturalne. Ponieważ władze miasta oddały dworek wozownię i park do dyspozycji Muzeum Warmii i Mazur, w dworku urządzone zostanie muzeum przyrodnicze, a park urządzony będzie jako Park Botaniczno-Geologiczny.

3. Zakresu niezbędnej lub pożądanej renowacji,

W celu urządzenia Parku Botaniczno-Geologicznego należy przeprowadzić wstępne badania gleb, mikroklimatu itp. Plan zagospodarowania parku uwzględni wprowadzenie na teren parku gatunków reprezentujących florę Warmii i Mazur zarówno pospolitych jak też wiele gatunków rzadkich, w tym reliktyw flory występujących już tylko na nielicznych stanowiskach. Poza tym planuje się urządzenie ekspozycji na wolnym powietrzu oraz alpinarium. Realizacja tych planów będzie rozpoczęta po usunięciu z terenu parku ogródków, szopek, prowizorycznych ogrodzeń. Należy usunąć chore i martwe drzewa, pozostawić natomiast dobrze wyrosnięte podrosty, które uzupełnią przerzedzony drzewostan. Uporządkowania wymaga najbliższe otoczenie pałacyku, które jest bardzo zaśmiecone i zaniedbane.

Olsztyn, 1975r.

[Handwritten signature]
[Handwritten signature]
[Handwritten signature]
[Handwritten signature]

Nr neg. Pałacyk w Nagórkach. Stan obecny.

Nr neg. 4130. Fragment parku w Nagórkach.

Nr neg. Składy i garaże wzniesione w parku.

Nr neg. Nasadzenia na tarasach.

Nr neg. Część parku użytkowana przez PBRol.

Nr neg. Część parku użytkowana przez PBRol.